

การใช้สื่อบูรณาการเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย*

The Use of Integrated Media for Building Citizenship towards The Future of Thai Democracy

ณัฐนันท์ ศิริเจริญ**

บทคัดย่อ

การดำเนินงานในด้านบูรณาการสื่อทุกประเภทเข้ามาช่วยในการประสานงานสร้างเครือข่ายสังคมทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้มีความชัดเจนและมีความเพลิดเพลินไปกับการเรียนรู้ ในการที่จะสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนชาวไทยให้ได้มากที่สุดนับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ภารกิจนี้เป็นสิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการกำหนดนโยบายแผนงาน ยุทธศาสตร์ของทุกองคาพยพที่ต้องเห็นพ้องต้องกัน คือ การรวมใจให้เป็นหนึ่งเดียว เพราะเมื่อเราสามารถรวมพลังของคนในชาติได้ ก็จะสามารถสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนของเราได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น จะส่งผลให้การรักษาไว้และการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปสำหรับระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเรื่องที่ยั่งยืนและสะดวกสบายมากขึ้น

คำถามที่ว่า “ความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้นควรเป็นเช่นไร” เราสามารถที่จะนึกถึงภาพของพลเมืองที่มีคุณลักษณะสำคัญต่างๆ หลายประการ ได้แก่ การเป็นผู้ที่มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำขึ้นทั้งถูกและผิด การปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดข้อห้าม ข้อยกเว้นและข้อที่ต้องปฏิบัติไว้ การดำรงตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น โดยมีความเอื้ออาทร มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้เป็นสังคมและประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริงต่อไปในอนาคตตามหลักการทางประชาธิปไตย รวมทั้งการเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม ของศาสนาและจรรยาบรรณในวิชาชีพของแต่ละบุคคล

จึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้วที่พวกเราชาวไทยทุกภาคส่วนทุกคน จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ เพื่อที่จะได้นำอนาคตประชาธิปไตยของประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองไปตราบนานชั่วลูกหลาน

* วัตถุประสงค์ของการเขียนบทความ เพื่อการใช้สื่อในทางสร้างสรรค์บูรณาการเชื่อมประสานเครือข่ายพลเมืองในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทยให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

** อาจารย์ประจำ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โทร 02-312-6300

Abstract

Integration and Cooperation of media types assist in coordination at all sectors to build a social network by the government organizations, private sector and civil society with clear and enjoy learning. To establish citizenship for the most people to be considered from now on, this is a mission that requires cooperation in a strategic policy plan of the every organization that needs to be agreed. When we can combine the power of the nation, it can make to the people of our citizens more quickly.

The question is that "what should a good citizen in a democratic way of life be like?". We are able to think of people that include several key features as a democratic principle in life, responsible for what they have done both right and wrong, behave under certain restrictions exception and that must be adhered to, to remain useful to the community with generosity, lend assistance to each other. This will lead to the development of society and the nation. For a truly democratic society and in the future based on democratic principles, as well as those who adhere to the principles of religion, morality and professional ethics of the individual.

It is an appropriate time of Thai people to be aware of the importance of building citizenship to both the old and new in order to bring prosperity to the country's democratic future generations.

บทนำ

จุดมุ่งหมายสำคัญของบทความนี้ คือ การนำเสนอแนวคิด แนวทางและข้อปฏิบัติเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงในการดำเนินงานจริงได้ ด้วยการเชื่อมโยงประสานเครือข่ายพลเมืองในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทยให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น แข็งแกร่งขึ้น อีกทั้งสามารถจะดำรงรักษาไว้ซึ่งปัจจุบันอันสวยงามและอนาคตที่มีความหวังว่าประเทศไทยจะมีระบบประชาธิปไตยแบบไทยของคนไทยที่เหมาะสมและสมบูรณ์แบบตามวิถีและวัฒนธรรมอย่างคนไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนชาติใดในโลก เป็นอนาคตประชาธิปไตยแบบสังคมไทยเราเอง โดยใช้เครื่องมือสำคัญที่ต้องนำมาช่วยในการปฏิบัติภารกิจครั้งนี้หลายปัจจัยเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ดังมีรายละเอียดเชิงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ คือ

คำสำคัญที่ต้องขยายความ ได้แก่ บูรณาการ หรือ Integration มีความหมายสรุปโดยรวมในหลากหลายแนวทาง ตัวอย่างเช่น

- การนำหน่วยย่อยอันหนึ่งเข้ารวมกับหน่วยย่อยอื่น ๆ ภายในองค์กรรวมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์หรืออีกนัยหนึ่งคือ การประมวลหน่วยย่อยที่แยกกันให้รวมเข้าเป็นองค์กรรวมที่ครบถ้วนสมบูรณ์

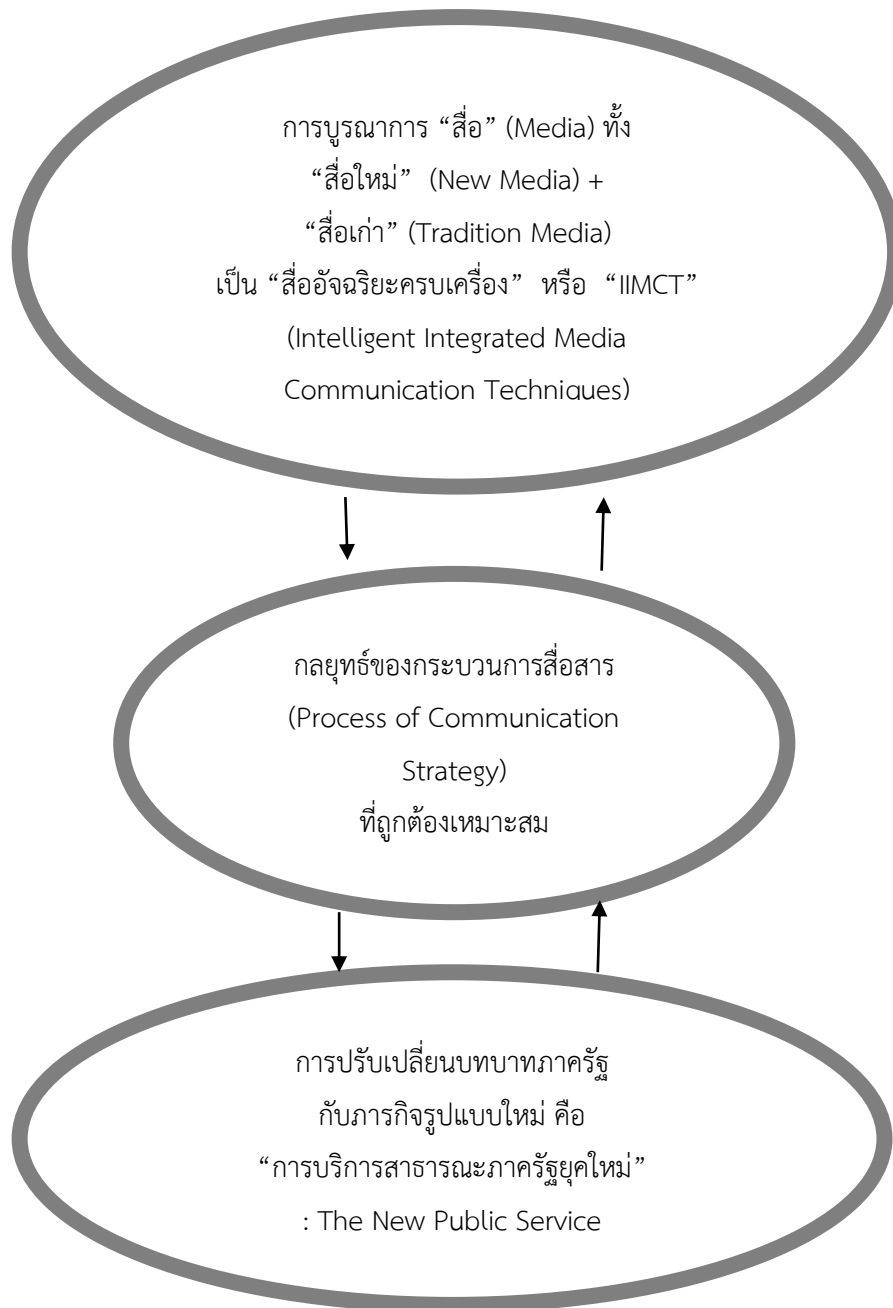
- การผสมกันสหศึกษา การยกเลิกการศึกษาแบบแบ่งแยกผิว การรวมกันเป็นก้อนหรือกลุ่ม การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

ส่วน “การใช้สื่อบูรณาการ” สามารถให้ความหมายโดยสรุป คือ ยุทธศาสตร์และกลวิธีในการประสานความร่วมมือของการใช้สื่อกระแสหลักและสื่อกระแสรองหรือสื่อทางเลือกทุกประเภท เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล เพื่อผลิตสาร ส่งสาร รับฟังเสียงสะท้อนกลับความรู้สึกหรือความต้องการของผู้รับสาร โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสมและสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าไปปรับเปลี่ยนค่านิยม ทศนคติ พฤติกรรมและจิตใจประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนการใช้สื่อบูรณาการนั้น มีแนวทางสำคัญดังนี้คือ

“สื่อ” (Media) ทุกรูปแบบทั้ง “สื่อใหม่” (New Media) และ “สื่อเก่า” (Tradition Media) โดยนำสื่อทั้งหลายมาบูรณาการเป็น “สื่ออัจฉริยะครบเครื่อง” หรือ “IIMCT” (Intelligent Integrated Media Communication Techniques) เพื่อนำเทคนิคต่างๆ ในการหล่อหลอมรวมสื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการนำมาใช้งาน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ โทรคมนาคม สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ใบปลิว โปสเตอร์ ป้ายบิลบอร์ด เป็นต้น อินเทอร์เน็ต (Internet) สื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media Networking) เว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) เอสเอ็มเอส (SMS) ยูทูบ (Youtube) เป็นต้น

กลยุทธ์ของกระบวนการสื่อสาร (Process of Communication Strategy) ที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นในสังคมไทยที่มีความแตกต่างหลากหลายในแต่ละพื้นที่ การปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐกับภารกิจรูปแบบใหม่ คือ “การบริการสาธารณะภาครัฐยุคใหม่” หรือ The New Public Service

รูปภาพที่ 1 : แสดงปัจจัยเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ โดยการใช้สื่อบูรณาการเพื่อสร้างความเป็น
พลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย

จากรูปภาพที่ 1 จะพิจารณาเห็นถึงกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินงานที่ต้องใช้ปัจจัยหลัก
ควบคู่กันไปทั้ง 3 ประการ คือ การบูรณาการสื่อ กลยุทธ์ในการสื่อสาร และการปรับเปลี่ยนบทบาท
ภาครัฐ และเมื่อพิจารณาถึงเนื้อหารายละเอียดจะเห็นได้ว่า ในด้านเทคนิคการใช้ “สื่ออัจฉริยะครบ
เครื่อง” นั้นประกอบด้วยชนิดของสื่อหลากหลายประเภท (Multiple media) นำเสนอในหลากหลาย
รูปแบบ เช่น เป็นข้อความ, เป็นเสียง, เป็นสี, เป็นภาพลายเส้น, เป็นภาพนิ่ง, เป็นภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น

โดยแนวคิดเรื่อง “การสื่อสาร” สมัยปัจจุบันนี้ จากการใช้ชีวิตประจำวันภายในครอบครัว การติดต่อธุรกิจในที่ทำงาน การพูดคุยกับเพื่อน การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนทุกประเภท ฯลฯ ทำให้ต้องยอมรับว่า “สื่อมวลชน” กลายเป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรม หมายถึง การเป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมของสังคม หรือบางครั้งมีพฤติกรรมการชี้นำผู้คนในสังคมให้คิดให้ยอมรับตามที่สื่อต้องการ เพราะคนในสังคมสมัยใหม่ รับรู้เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์โดยอ้อม ซึ่งก็คือผ่านสื่อมวลชน หรือเรียกว่าเป็นประสบการณ์ผ่านสื่อ (Mediated-Experience) เป็นวัฒนธรรมแบบมีสื่อเป็น “ตัวกลาง” ผลผลิตของสื่อมวลชนสมัยใหม่ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ จึงมีความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่ (อริน เจียจันทร์พงษ์, 2550) ประเทศไทยของเราที่เช่นกัน ขณะนี้สื่อได้เข้าไปกระตุ้นความต้องการที่เคยเก็บกดเอาไว้ให้แสดงออกมาอย่างเต็มที่ในเกือบทุกเรื่อง การใช้สิทธิของคนไทยยุคนี้ บางครั้งจึงถูกมองว่าใช้เกินขอบเขตที่สมควร เป็นการใช้สิทธิของตนเองอย่างพรับหรือโดยบางเรื่องไม่เหมาะสม แต่เป็นเพียงความต้องการเรียกร้องความสนใจจากสื่อและผู้มีอำนาจรัฐเท่านั้น

โดยเฉพาะความคิดเห็นทางการเมือง ที่สื่อเป็น “ตัวชี้นำ” สถานการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยทั้งในทางบวกและทางลบอย่างสำคัญที่สุดในช่วงเกือบทศวรรษที่ผ่านมา ดังนั้นหนทางที่เราทุกคนจะไม่ตกไปเป็นเหยื่อของสื่อเหล่านี้ คือ การฝึกฝนตนเองในด้าน “ทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ” (Media and Information Literacy: MIL) ซึ่งประกอบไปด้วยทักษะในการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและไม่มีอคติหรือความลำเอียงจนกลายเป็นตัวสร้างความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยเพิ่มเข้าไปอีก ดังนั้นการที่เราจะสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนคนไทยทั้งประเทศ เพื่อให้อนาคตประชาธิปไตยไทยเข้มแข็งตามขึ้นไปด้วยนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง “ใช้สื่อและสารสนเทศ” และต้อง “รู้ให้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ” อีกด้วย ภารกิจงานนี้จึงจะประสบผลสำเร็จได้อย่างที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

รวมทั้งยังต้องใช้ “กลยุทธ์ของกระบวนการสื่อสาร” เป็นเครื่องมือเทคนิคอัจฉริยะเพิ่มเติมในการนำเสนอที่ต้องดูแล้วเห็นแล้วอ่านแล้วน่าสนใจ สามารถดึงดูดใจให้ผู้รับสาร นั่นคือ กลุ่มประชาชนคนไทยทุกภาคส่วน ทุกเพศทุกวัยติดตามข้อมูลข่าวสารได้อย่างใส่ใจ สนใจ เข้าใจและจดจำได้อย่างตรงตรงเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการของผู้คน สิ่งสำคัญคือ สื่ออัจฉริยะครบเครื่องนี้ต้องสามารถสร้างค่านิยมในทางบวก เปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางบวก กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมในทางบวกต่อสรรพสิ่งที่แวดล้อมคนๆ นั้น โดยจุดหมายปลายทาง คือ การสร้างความเป็นพลเมืองขั้นดี (Good Citizen) ที่มีความรับผิดชอบต่อทั้งตนเองและครอบครัว มีความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติให้กับประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่า

ซึ่งเทคนิคการใช้สื่อลักษณะนี้ จะต้องสามารถนำมาผสมผสานเพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใช้ร่วมกันได้ในระบบเดียวคล้าย “One stop services” ใช้สร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Learner participation) โดยสื่อเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนรู้หรือผู้รับสารโดยทั่วไป ต่อมาคือ วิธีการทำให้เป็นเรื่องการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Individualization) หรือเป็นรายบุคคล เพราะมีความยืดหยุ่น

(Flexibility) เนื่องจากผู้เรียนหรือผู้เปิดรับสาร และสามารถเลือกหัวข้อที่ตนเองสนใจใคร่อยากรู้ด้วยตนเองได้ ซึ่งจะเป็นไปตามความต้องการจากเมนูของสื่อได้ การจำลองสถานการณ์ (Simulations) โดยเฉพาะการฝึกทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นบ้าง การใช้การแสดงบทบาทสมมุติ ในการเรียนที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดจังหวะการเรียนด้วยตนเองได้ (ดุสิต ขาวเหลือง, 2549)

ในด้านภารกิจบริการสาธารณะภาครัฐยุคสมัยใหม่นี้ ต้องอาศัยความเข้าใจของตัวข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องทำความดีเป็น “ตัวอย่าง” (sample) หรือเป็น “ต้นแบบ” (Role Model) ให้กับประชาชน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงจำเป็นต้องลดอัตตา ต้องลดความเป็นตัวตน ต้องลดความเป็นเจ้าขุนมูลนาย ต้องลดทิฐิ ต้องลดความมั่งคั่ง ต้องลดความลำเอียงให้น้อยลงที่สุดเท่าที่จะทำได้ ปลูกภาพความทรงจำในอดีตที่สร้างค่านิยมผิดๆ ให้กับรุ่นต่อๆ มา เพราะยุคสมัยใหม่นี้เกือบทุกภาคส่วนต้องทำงานรับใช้ประชาชนอย่างเต็มกำลัง ถ้าผู้ให้บริการ มีจิตอาสา มีจิตแห่งความเสียสละทุ่มเทการทำงานช่วยเหลือประชาชนทุกคนแบบเท่าเทียมกัน จะกลายเป็นปัจจัยผลักดันสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดจิตสำนึกแห่งความเป็นคนดี มีคุณธรรม มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การขยายเครือข่ายความร่วมมือ การช่วยกันสอดส่องดูแลเผื่อระวังเป็นหูเป็นตาให้แก่กันและกันก็จะทวีความรวดเร็วอย่างยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น เพราะนอกจากผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมแล้ว “สังคม” ยังประกอบด้วยสถาบันหน่วยย่อยต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น โรงเรียน สถาบันการเมือง ศาล ฯลฯ และสถาบันทางนามธรรม เช่น วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ เป็นต้น ถ้าส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้เชื่อมโยงประสานสัมพันธ์ เกิดความสมดุล เป็นสังคมที่ดำเนินไปด้วยดีและมีความสุข สุดท้ายเราจะสามารถคาดการณ์ได้ถึงอนาคตประชาธิปไตยในสังคมไทยที่มีความศิวิไลซ์ มีความปรองดอง สมัครงานสามัคคี อยู่กันอย่างพี่น้องอย่างอ่อนโยนอย่างเครือญาติได้ดีเหมือนดังเดิมในอดีต

จากยุทธศาสตร์การพัฒนา “คุณภาพคน” และ “สังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา” รวมทั้งการเรียนรู้ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ซึ่งกำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) เพื่อให้เปรียบเทียบทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบและระมัดระวัง โดยมีเป้าหมายเชิงคุณภาพ คือ คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ในภารกิจด้าน “การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง” ภายใต้กรอบกฎหมาย จารีตประเพณี วัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมความเสมอภาคของบทบาทหญิงและชาย โดยเฉพาะบทบาทผู้หญิงในการบริหารและการปกครองทุกระดับให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทุกระดับโดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือ นั้น

อาศัย “สื่อ” เข้ามาช่วยชี้แจงทำความเข้าใจ ให้ความรู้ ทำกิจกรรมรณรงค์ กิจกรรมประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วยกัน

ในด้าน “บทบาทภาคีการพัฒนาคุณภาพคน” และสังคมไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนมีบทบาทในการผลักดันแนวทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติบนพื้นฐานของความร่วมมือและประสานเชื่อมโยงการทำงานอย่างบูรณาการ เช่น ภาครัฐ เป็นผู้กำหนดนโยบาย มาตรการ ในการกำกับดูแล สนับสนุนและประสานการทำงานที่เชื่อมโยงทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ และติดตามประเมินผล ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ กำกับดูแล ประสานเชื่อมโยงการพัฒนาของภาคส่วนต่างๆ ให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีระบบที่ลือรับกันอย่างสอดคล้องและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง รวมทั้งภาคนักการเมืองและภาคพลเมืองที่ต้องมีความคิดเห็นที่เห็นชอบด้วยกัน มีความพึงพอใจในแนวทางที่จะปฏิบัติร่วมกันใน “การสร้างสังคมให้เข้มแข็ง” และ “การพัฒนาคนให้เข้มข้น”

ในด้าน “ประชาสังคม” จะเป็นการรวมตัวของภาคีการพัฒนาต่างๆ ประกอบด้วย ชุมชน ประชาคม มูลนิธิ สมาคม และองค์กรพัฒนาเอกชน สร้างผู้มีศักยภาพ/ผู้นำตามธรรมชาติให้เป็นแกนนำของประชาสังคม ริเริ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนเป็นแกนนำในการขยายเครือข่ายประชาสังคมไปสู่ระดับประเทศ

ในด้าน “สถาบันการศึกษา” ต้องสร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม โดยให้ความสำคัญกับฐานทางด้านเทคโนโลยีที่พึ่งพาตนเอง นำภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับเทคโนโลยี รวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง

สรุป คือ ต้องมีครบทุกองค์ประกอบทั้งคนที่มีคุณภาพดี มีความรู้จริง มีความตั้งใจ ใส่ใจในการมุ่งมั่นพัฒนาคนในสังคม มีงบประมาณพอสมควรในการขับเคลื่อนทุกความคิดทุกกิจกรรมในนโยบายที่จะจัดทำขึ้นและกำหนดแผนปฏิบัติการไว้อย่างละเอียดเป็นขั้นเป็นตอน มีทุกองคาพยพ ได้แก่ กลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ภาคประชาชนที่คอยสนับสนุนส่งเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป้าหมายที่ตั้งไว้เกี่ยวกับการใช้สื่อบูรณาการเครือข่ายพลเมือง เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตย จึงจะมีโอกาสในความสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้

บทบาทของสื่อในการสร้างเครือข่าย เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตย

จากความสำคัญของบทบาทการทำหน้าที่ “สื่อ” ซึ่งครูบาอาจารย์ท่านได้อุปมาอุปไมยว่าอยู่ในฐานะเป็น “สุนัขเฝ้าบ้าน” (Watchdog) ที่คอยสอดส่องดูแลไม่ให้โจรผู้ร้ายเข้ามาลักขโมยของในบ้าน คอยเห่าคอยหอนเตือนเจ้าของบ้าน คือ ประชาชนคนไทยทุกคนให้ได้รับรู้รับทราบข่าวสารเมื่อเห็นสิ่งผิดสังเกตผิดปกติ จะได้เตรียมตัวเตรียมใจรับมือกับเหล่าทรชนโจรผู้ร้ายที่คอยแต่จะขึ้นมาปล้นทรัพย์สินเงินทองในบ้านเอาไปเป็นของตนเอง

ถ้าบ้านไหนเมืองไหนมีหมาเฝ้าบ้านดู ๆ บ้านเมืองนั้นก็ไม่น่าจะค่อยเสี่ยงกับการโดนโจรปล้น เพราะโจรมันกลัวหมาหรือสุนัขเฝ้าบ้าน ซึ่งในที่นี่ก็เปรียบเสมือน “สื่อมวลชน” ที่ได้ใช้ช่องทางการสื่อสารของตนเองทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และช่องทางสื่อใหม่อื่นๆ อีกมากมาย คอยรายงานข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆ ไปยังประชาชนทุกหมู่เหล่า ให้ได้รับทราบและคอยป้องกันมิให้คนชั่ว คนขี้โกง คนชอบพูดโกหกที่คอยแต่จะทำตัวเป็น “นักกินเมือง” พุดจาหลอกหลวงชาวบ้านไปวันๆ และแฝงตัวเข้ามาตักตวงผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องอย่างย่ำแย่ ประสพสุข บุญเดช (2552) กล่าวว่า การรับรู้รับฟังข้อมูลข่าวสารถือเป็นสิ่งสำคัญต่อประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของประเทศ สื่อจึงถือเป็นองค์กรที่อยู่ระหว่างรัฐและประชาชน การสื่อสารจึงถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นสื่อมวลชนจึงจำเป็นต้องมี 3 สิ่งคือ 1. ต้องมีเสรีภาพในการสื่อสาร 2. ต้องมีจิตสำนึกที่ดี 3. ต้องมีจิตวิญญานความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อผลงาน

นอกจากนั้น ดร.โวฟกัง ชูล์ส ผู้อำนวยการสถาบันฮานส์ เบร์โดว มหาวิทยาลัยฮัมบูร์ก ประเทศเยอรมัน ยังได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อว่า “ช่วงเวลาเมื่อ 70 กว่าปีที่ผ่านมา นาซีควบคุมกิจการวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือชวนเชื่อ พอสสงครามโลกยุติลง จึงมีการคุยกันว่าจะทำอย่างไรกับสื่อ เพราะทุกคนรู้ว่าสื่อเป็นเครื่องมือกำหนดความคิดเห็นของผู้คนในสังคม คำถาม คือ จะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขต่างๆ ของคนที่จะเข้ามาใช้ไว้อย่างไร หลังจากเยอรมนีอยู่ภายใต้เผด็จการมาหลายปี” (สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2552) ดังนั้นประเทศเยอรมนี จึงได้เริ่มกำหนดให้สื่อวิทยุและโทรทัศน์มีขอบเขตของตนเอง 4 ประการหลัก เพื่อให้สื่อเป็นเครื่องมือของสังคม ไม่ใช่เป็นเครื่องมือของรัฐ อันได้แก่

1. การออกกฎหมายควบคุมสื่อ ให้แต่ละรัฐมีอำนาจออกเอง
2. วิทยุโทรทัศน์ เป็นนิติบุคคล ไม่ได้เป็นของรัฐ ห้ามรัฐบาลเข้าแทรกแซงการเก็บค่าธรรมเนียมในการออกอากาศและจะต้องไม่แทรกแซงเนื้อหา
3. ระบบวิทยุและโทรทัศน์ ต้องไม่ได้รับเงินจากภาษี ทุกคนต้องจ่ายค่าธรรมเนียม
4. ระบบวิทยุโทรทัศน์ต้องรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ใช่รับผิดชอบต่อรัฐ ให้สภามีตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไปร่วมทำงานประสานกับสมาชิกพรรคการเมืองด้วย

นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ (2552) กล่าวถึง บทบาทและความรับผิดชอบต่อสื่อในการที่จะทำให้เกิดการประทุติในสิ่งที่ถูกต้องมี 2 ประเด็น คือ 1. การใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อที่มีต่อสังคมไม่ใช่ต่อการเมือง 2. สื่อต้องมีมาตรฐานทางสังคมเพื่อตรวจสอบการเข้ามาแทรกแซงของรัฐกิจ

กิตติศักดิ์ ปรกติ (2552) ได้แสดงความคิดเห็นด้านคุณธรรมที่สำคัญมากของสื่อ 4 ประการ ได้แก่ 1. บทบาทของสื่อต้องต่อสู้ให้การปกครองโดยกฎหมายเป็นใหญ่ 2. สื่อมวลชนต้องต่อสู้เพื่อประชาชนสังคม 3. สื่อมวลชนต้องต่อสู้เพื่อวัฒนธรรมประชาธิปไตย คือ การปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมความคิดเห็น หรือผู้ที่มีความเห็นแตกต่างกันอย่างเสมอภาค ถ้อยที่ถ้อยอาศัย สุดท้ายคือ 4. สื่อมวลชนต้องต่อสู้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

ในด้านข้อเสนอการวิเคราะห์บทบาทของสื่อ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยในสังคมไทย อันดับแรก คือ ต้องตั้งเป้าหมายและข้อตกลงเบื้องต้นให้ชัดเจนว่า ข้อเสนอแนวทางกำหนดนโยบายในครั้งนี้

1. เป็นการนำเสนอแนวคิดในการมุ่งสร้างให้ภาคพลเมืองเติบโตเข้มแข็งโดยต้องมีภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มกำลัง

2. ภารกิจภาครัฐ คือ เข้ามาช่วยเหลือเป็นเจ้าภาพในการเสริมสร้างให้ภาคประชาชนได้มีบทบาทสำคัญในการจัดการกับวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างเต็มภาคภูมิ

3. ภาครัฐเข้ามาช่วยในการสร้างความมีส่วนร่วมของชาวบ้านภายในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ

4. ภาครัฐสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับภาครัฐ ในการจัดบริการสาธารณะ เพื่อการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้เป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง (pobsook, 2553)

5. การใช้แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล กับแนวคิดใหม่ที่กล่าวว่า “ประชาชน” (People) มิใช่ผู้รับบริการ (Customers) แต่เป็น “พลเมือง” (Citizens) ผู้ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการจัดการวิถีชีวิตของตนเอง ภายใต้การคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ จึงได้มีการนำเสนอแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า “The New Public Service” หรือ “การบริการสาธารณะภาครัฐยุคใหม่” ประกอบด้วยแนวทางต่างๆ ดังนี้คือ

- ให้บริการมากกว่าการเป็นผู้ขับเคลื่อนเอง : *Serving Rather than Steering* (Denhardt, and Vinzant, 2000)

- ผลประโยชน์สาธารณะเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่เป็นเพียงผลพลอยได้ : The Public interest is the aim, not a by-product

- คิดเชิงยุทธศาสตร์แต่ปฏิบัติด้วยวิถีทางประชาธิปไตย : Think strategically, act democratically

- บริการประชาชนในฐานะพลเมือง มิใช่มองว่าเป็นลูกค้า : Serve citizens, not customers

- ให้คุณค่ากับคน ไม่ใช่มุ่งแต่เพียงผลผลิต : Value people, not just productivity

- ให้คุณค่าแก่ความเป็นพลเมืองและให้บริการสาธารณะเหนือไปกว่าบทบาทของการเป็นผู้ประกอบการ : Value citizenship & public service above entrepreneurship

- ความรับผิดชอบไม่ใช่เรื่องง่ายอีกต่อไป : Accountability isn't simply

โดยทั้งนี้ต้องอาศัยอีกหนึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมเข้าไปสนับสนุนด้วย ได้แก่

1. ระดับและรูปแบบในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ชัดเจนและเข้าใจถูกต้องตรงกัน

2. การสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ โดยเฉพาะภาครัฐ ทั้งในด้านกำลังคน กำลังความคิด และการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองอย่างยั่งยืนในเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคตต่อไป

หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2550 ได้กล่าวถึงหน้าที่ตามบทบัญญัติของชนชาวไทยตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้แก่

1. การรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. การปฏิบัติตามกฎหมาย
3. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
4. การพัฒนาประเทศ คือ การป้องกันประเทศ การรับราชการทหาร การเสียภาษีอากร เช่น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีการค้า ค่าอากรแสตมป์ ฯลฯ การช่วยเหลือราชการ การศึกษาอบรม การพิทักษ์ปกป้องและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. การปฏิบัติงานตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ด้านแนวทางการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีดังนี้ คือ

1. ด้านสังคม ได้แก่ การแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล การรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่า การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ การเคารพระเบียบของสังคม การมีจิตสาธารณะ คือ เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและรักษาสาธารณสมบัติ
2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประหยัดและอดออมในครอบครัว การซื้อสัตย์สุจริตต่ออาชีพที่ทำการพัฒนางานอาชีพให้ก้าวหน้า การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การสร้างงานและสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยและสังคมโลก การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี มีความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดีต่อชาติเป็นสำคัญ
3. ด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การเคารพกฎหมาย การรับฟังข้อคิดเห็นของทุกคนโดยอดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น การยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า การซื้อสัตย์ต่อหน้าที่โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การกล้าเสนอความคิดเห็นต่อส่วนรวม กล้าเสนอตนเองในการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา การทำงานอย่างเต็มความสามารถ เต็มเวลา

การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

การที่บุคคลปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยแล้ว ควรสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลอื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยด้วย โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย โดยยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมของศาสนาและหลักการของประชาธิปไตยมาใช้ในวิถีการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรอบข้าง
2. เผยแพร่ อบรม หรือสั่งสอนบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน คนในสังคม ให้ใช้หลักการทางประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน
3. สนับสนุนชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยการบอกเล่า เขียนบทความเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน
4. ชักชวน หรือสนับสนุนคนดีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองหรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน
5. เป็นหูเป็นตาให้กับรัฐหรือหน่วยงานของภาครัฐในการสนับสนุนคนดี และกำจัดคนที่เป็นภัยกับสังคมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ควรเป็นจิตสำนึกที่บุคคลพึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (nucham, 2554)

แนวคิดและทฤษฎีเพื่อนำมาใช้เป็นฐานคิดในการนำเสนอครั้งนี้ ได้แก่

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) อยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลมีอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนในสังคมไทยก็เช่นเดียวกัน สามารถใช้ฐานแนวคิดนี้ไปปรับใช้ได้เลย เพราะผู้ที่มีอำนาจรัฐ ผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ และผู้นำความคิด ผู้นำชุมชน ต้องปรับทัศนคติในการมองคนที่ด้อยการศึกษา คนที่ใช้แรงงาน เลี้ยงชีพ คนชายขอบที่อยู่ไกลปืนเที่ยงว่า พวกเขาเหล่านั้นล้วนเป็นผู้ที่มีศักยภาพในตัวเอง สามารถพัฒนาขึ้นได้ ถ้ามีกลไกและระบบที่ดีมาช่วยสร้างเสริมคุณภาพของกลุ่มบุคคลเหล่านี้

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs theory) กำหนดโดยนักจิตวิทยาชื่อ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้นเรียงตามลำดับ คือ ชั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) คือ ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ชั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) ชั้นที่ 3 ความต้องการความรักและการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม (Love and Belonging Needs) ชั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (Self -Esteem Needs) ชั้นที่ 5 ความต้องการในการเข้าใจและรู้จักตนเอง (Self-Actualization Needs) การให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ว่าเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการในแต่ละระดับขั้นของชีวิต ต้องอาศัยคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม โดยต้องชี้แนะแนวทางให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในระบบประชาธิปไตยแบบสากลและแบบ

ไทยๆ เกิดความตระหนักในสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาระเบียบกติกาตามแบบประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่ปกครองด้วยระบบนี้ โดยต้องมีการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสานของกาเย่ (Gagne's eclecticism) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของทฤษฎีนี้ คือ การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากง่ายไปหายากมี 9 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ (Gaining attention)

ขั้นที่ 2 แจ้งจุดประสงค์ (Informing the learning)

ขั้นที่ 3 กระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น (Stimulating recall of prerequisite learned capabilities)

ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่ (Presenting the stimulus)

ขั้นที่ 5 ให้แนวทางการเรียนรู้ (Providing learning guidance)

ขั้นที่ 6 ให้ลงมือปฏิบัติ (Eliciting the performance)

ขั้นที่ 7 ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback)

ขั้นที่ 8 ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assessing the performance)

ขั้นที่ 9 ส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Enhancing retention and transfer)

ทฤษฎีการคิดสร้างสรรค์ มี โรเจอร์ วอน โอช (Roger von Oech) เป็นนักทฤษฎีในกลุ่มสร้างสรรค์นิยม (Constructivists) ทฤษฎีกลุ่มนี้จะมีแนวทางสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาเป็น 7 ขั้นตอน คือ (อ้างถึงใน กฤษฎี ภูศิริมงคล, ม.ป.ป.) ขั้นที่ 1 กระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหา (Motivation) ขั้นที่ 2 การค้นหาข้อมูลโดยมองออกไปในวงกว้างและหาข้อมูลต่าง ๆ เข้ามา ขั้นที่ 3 เป็นการเก็บข้อมูลมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (Manipulation) ขั้นที่ 4 เป็นช่วงของการวิเคราะห้ปัญหา (Incubation) เป็นช่วงที่เดินออกมาจากปัญหา มาตั้งหลักคิดวิเคราะห์ปัญหาและมองลึกไปหลาย ๆ ด้าน ขั้นที่ 5 เป็นระยะที่มีความคิดต่าง ๆ ผุดขึ้นมามากมาย (Illumination) แล้วพยายามเก็บข้อมูลหรือ ความคิดเหล่านี้เอาไว้ ขั้นที่ 6 เป็นการต้องตัดสินใจว่าจะเลือกแก้ปัญหาอย่างไร (Evaluation) แม้ว่าความคิดที่เกิดขึ้นนั้นจะไม่สมบูรณ์แบบก็ตาม ขั้นที่ 7 สุดท้าย คือ การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจไว้ (Action)

การใช้ฐานของแนวคิดในกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ซึ่งได้แบ่งลักษณะของ “จิต” ออกเป็น 3 ส่วน (อัคคเดช เอี่ยมละออง, 2554) คือ 1. จิตสำนึกหรือจิตรู้สำนึก (Conscious mind) 2. จิตใต้สำนึก (Subconscious mind) 3. จิตไร้สำนึก (Unconscious mind) โดยเขาให้ความสำคัญกับเรื่อง จิตใต้สำนึกว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจต่าง ๆ ซึ่งมีที่มาจากแรงขับ (Drive) ของร่างกาย แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. เป็นแรงขับปฐมภูมิ (Primary Drive) เกิดจากสิ่งเร้าภายในมีความสำคัญมาก เช่น ความหิว ความกระหายใคร่รู้ ความอยากศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

2. เป็นแรงขับเคลื่อนทุติยภูมิ (Secondary Drive) เกิดจากสิ่งเร้าภายนอก เช่น ต้องการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักใคร่ของคนโดยทั่วไป ต้องการรางวัลเชิดชูความดี เป็นต้น

นักการศึกษาและผู้นำคนสำคัญของนักจิตวิทยากลุ่มหน้าที่นิยม (Functionalism) ได้แก่ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1859-1952) ได้แสดงความเห็นว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจรรโลงระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการช่วยให้ประชาชนเป็น “พลเมือง” ที่มีข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าใจความเป็นไปทางการเมืองได้ (ซียอนันต์ สมุทวณิช, 2553) สำหรับการสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ทำงานอย่างจริงจังในนานาประเทศนั้นมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์หลายประเทศหลายวิธีการ ตัวอย่างเช่น

การเกิดขึ้นในเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยนักการเมืองเยอรมนีต้องการสร้างพลเมืองขึ้นใหม่ให้รองรับกับระบอบประชาธิปไตย และเป็นการป้องกันมิให้เกิดระบอบเผด็จการขึ้นมาอีก จึงจัดให้มีการส่งเสริมการศึกษาทางการเมือง 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การให้ความรู้ทางการเมืองที่เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ข้อบัญญัติต่างๆ และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บทบาทหน้าที่ขององค์กรอิสระ ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจฝ่ายต่างๆ เป็นต้น

2. การฝึกฝนทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอย่างเสรี และการรู้จักเลือกรับข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

กรณีศึกษาการสร้างความเป็นพลเมืองจากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศซึ่งมีรัฐธรรมนูญ (ค.ศ. 1789) เป็นเครื่องมือสำคัญในการปกครองประเทศ และถือได้ว่าเป็นฉบับแรกของโลกที่ใช้คำเรียกตัวเองว่าเป็น “รัฐธรรมนูญ” (Constitution) และเป็น “รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร” (Written Constitution) ที่ยังคงใช้บังคับอยู่ยาวนานและเก่าแก่ที่สุดในโลก โดยมีคุณลักษณะของ “ความยืดหยุ่น” (Flexibility) ที่เป็นความแข็งแกร่งที่สุดข้อหนึ่งของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำให้สามารถยืดหยุ่นคงอยู่มาจนกระทั่งถึงยุคโลกาภิวัตน์อย่างทุกวันนี้ สำหรับการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับชาวอเมริกันนั้น สหรัฐจะใช้เครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองให้กับเด็กนักเรียน คือ การให้นักเรียนได้ออกไปสัมผัสกับปัญหาต่างๆ ของชุมชนที่อยู่รอบๆ โรงเรียนและให้ตั้งคำถามว่าได้พบเห็นปัญหาอะไรบ้าง จากนั้นจะใช้ “กระบวนการกลุ่ม” ในการทำให้เกิดการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุและเสนอโครงการงานของกลุ่มในการลงมือแก้ปัญหา โดยครูจะดูแล แนะนำและให้คำปรึกษาในการทำโครงการให้เหมาะสมกับระดับอายุและชั้นเรียน วิธีการนี้จะทำให้นักเรียนได้เริ่มมองออกไปจากตนเองไปสู่คนอื่น ได้สัมผัสความเป็นจริงที่อยู่รอบๆ ตัว เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและเชื่อมโยงตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

กรณีศึกษาจากมาเลเซีย ใช้นโยบายเศรษฐกิจและนโยบายอุตสาหกรรมแบบชาตินิยมเพื่อชาวมาเลย์ (สรนา บัญบรรลุ, 2549) เพราะประเทศมาเลเซียก็เหมือนประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่พลเมืองส่วนน้อยเชื้อสายจีนมักมีอำนาจครอบงำเศรษฐกิจการค้าของประเทศ ในขณะที่พลเมืองส่วนใหญ่มีเชื้อสายมาเลย์มักจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ทำนา หรือ การประมง ความ

เหลื่อมล้ำทางรายได้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางเชื้อชาติอย่างรุนแรงและในที่สุดได้นำไปสู่การเกิดการจลาจลขึ้นในปี 1969

ดังนั้นรัฐบาลพรรคอัมโน (UMNO) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่ที่สุดและครองอำนาจทางการเมืองในมาเลเซียมาตั้งแต่ได้รับบิสรภาพจากอังกฤษในปี 1957 ได้ออก “นโยบายเศรษฐกิจใหม่” (New Economic Policy : NEP) ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งนี้ โดย NEP ได้กำหนดให้งานข้าราชการส่วนใหญ่ต้องเป็นของพลเมืองเชื้อสายมาเลย์ และกำหนดโควตาการเข้ามหาวิทยาลัย โดยให้พลเมืองเชื้อสายมาเลย์ ได้รับสิทธิเข้าเรียนก่อนพลเมืองเชื้อสายจีนและอินเดีย โดยส่วนหนึ่งอาจมองได้ว่า NEP เป็นนโยบายที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากหลังการประกาศใช้ประเทศมาเลเซียไม่เคยประสบปัญหาการจลาจลระหว่างเชื้อชาติอีกเลย ยิ่งไปกว่านั้น เศรษฐกิจโดยรวมของมาเลเซียก็ดีขึ้นเรื่อยๆ นับตั้งแต่มีนโยบาย NEP สัดส่วนของนักศึกษาชาวเชื้อสายมาเลย์ก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงสามารถพิจารณาได้ว่าการสร้างความเป็นพลเมือง ภาครัฐที่ดูแลบริหารราชการแผ่นดินต้องคำนึงถึงความหวังในการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การรู้สึกมีความเท่าเทียมหรือมีโอกาสที่ดีกว่าของการเป็นพลเมืองในชาติของตนเอง การมีความสุขสบายตามอัตภาพ ความสำเร็จที่ประชาชนคนในชาติจะสามารถมีความหวังในการเข้าถึงสิ่งเหล่านี้ได้ ปัจจัยเหล่านี้เป็นกรณีศึกษาส่วนหนึ่งที่ทุกประเทศต้องไม่ละเลยหรือมองข้ามไปแต่ต้องคำนึงถึง

สำหรับประเทศไทย จากตัวเลขการรัฐประหารที่ฉีกรัฐธรรมนูญจำนวน 8 ครั้ง การรัฐประหารที่ไม่ฉีกรัฐธรรมนูญอีก 4 ครั้ง และรัฐธรรมนูญจำนวน 18 ฉบับในระยะเวลา 76 ปี (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2553) กับเหตุการณ์นองเลือดอีกประมาณ 4 - 5 เหตุการณ์ แต่สิ่งที่ได้มาคือ การเมืองที่ยังไม่ก้าวหน้าไปไหน นักการเมืองแก่งแย่งตำแหน่งแบ่งเก้าอี้ ประชาชนแตกแยกขัดแย้งแบ่งฝ่ายแบ่งข้างแบ่งสี และเกิดความรุนแรงจนเกือบจะเกิดเหตุการณ์นองเลือดหลายครั้งในช่วงตั้งแต่ปี 2548 - 2551 จนถึงช่วงสงกรานต์ปี 2552 และ 2553 ที่ผ่านมา

คำถามสำคัญของคนไทยที่ติดตามข่าวสารบ้านเมือง คือ ทำไมประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จในยุโรปและในอเมริกา จึงล้มเหลวในประเทศไทย ทั้งนี้เป็นเพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยไม่เหมาะกับประเทศไทยหรือปัญหาอยู่ที่คนไทยหรือความเป็นพลเมืองของคนไทย ในระบอบประชาธิปไตย คนเป็นสิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าระบบ ที่ผ่านมารวมกันจะกล่าวหาว่า ประชาธิปไตยไทยไม่ประสบความสำเร็จเพราะประชาชนไม่มี “จิตสำนึกประชาธิปไตย” แล้ว “ประชาธิปไตย” ที่มีความพยายามในการเผยแพร่ มีความพยายามในการปลูกฝัง มีความพยายามในการสร้างจิตสำนึก คืออะไร คำตอบได้แก่ ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน (ประชา + อธิปไตย) เป็นการปกครองโดยประชาชน หรือ ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดย “กติกาก” ที่มาจากประชาชน ดังนั้นรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยจึงมีฐานะเป็น สัญญาประชาคม ของคนในชาติที่ตกลงกันว่าจะใช้กติกาดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ประชาชนจะต้องมีความเป็น “พลเมือง”

และทั้งนี้เนื่องด้วย “การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง” คือ “Civic Education” เป็นการเชื่อมโยง “การเมือง” กับ “การศึกษา” เพื่อสอนและฝึกฝนคนในประเทศนั้นๆ ให้เป็นพลเมือง โดยเริ่มสอนกันตั้งตั้งแต่ในชั้นอนุบาลและชั้นประถมต่อเนื่องไปจนถึงมัธยม ดังนั้นการจะทำให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติได้นั้น ต้องมีการเชื่อมโยงสร้างเครือข่ายบูรณาการองค์การสื่อทุกประเภท เข้ากับองค์กรภาค ธุรกิจเอกชน หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์การพิชิตภัยที่สำคัญมาก คือ องค์การภาคประชาชน ที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำศึกษาหาความรู้ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของสังคมไทยสืบทอดกันไปอย่างยั่งยืน “ความเป็นพลเมือง” ของระบอบประชาธิปไตย ประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการคือ

1. ความมีอิสรภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้
2. มองทุกคนมีความเท่าเทียมกัน
3. ยอมรับความแตกต่างของแต่ละคนได้
4. ให้ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น
5. มีความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้คน
6. มีความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและเข้ามามีส่วนร่วมตามความสามารถและโอกาส

นอกจากนี้ ยังควรจัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองที่เป็นการศึกษานอกโรงเรียนหรือ การศึกษานอกระบบ เพื่อให้มีการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองสำหรับผู้ใหญ่ (Adult Civic Education) ทำการส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรเอกชน ชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งพรรคการเมืองมีบทบาทอย่างเต็มที่ในเรื่องนี้ เช่น มีการบริหารจัดการด้านการให้การศึกษาด้านการเมือง (Political Education) แก่ประชาชน โดยมีหลักสูตรวิชาต่างๆ ให้เลือกเรียนตามความสนใจและความสามารถ ได้แก่ เรื่อง การเมืองการปกครอง เรื่องรัฐธรรมนูญ เรื่องสิทธิเสรีภาพ เรื่องหน้าที่พลเมือง เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนที่ต้องการสร้างตนเองให้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์แบบ สามารถเลือกเรียนได้เอง ระบอบประชาธิปไตยจะคงอยู่ได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนส่วนใหญ่มีอุปนิสัยที่เป็นประชาธิปไตย คือ

1. การเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. การใช้เสรีภาพภายในขอบเขตที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง
3. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างจริงจัง
4. การไม่ตั้งป้อมในการโต้แย้งอย่างห้วนฉุ
5. การรู้จักประนีประนอมยืดหยุ่นอย่างพอเหมาะพอควร
6. การอาศัยสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะปัญหาที่มีวาระแอบแฝงทางการเมือง
7. การเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมกับเรื่องที่ต้องใช้ความเห็นชอบของเสียงส่วนใหญ่
8. การรู้จักและเรียกร้องสิทธิให้เท่าเทียมกับหน้าที่ซึ่งพึงกระทำอย่างซื่อตรงที่สุด เป็นต้น

รูปภาพที่ 2 : แนวทางดำเนินงานในเรื่อง “การใช้สื่อบูรณาการเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย” นำเสนอโดย: ญัฐนันท์ ศิริเจริญ (2555)

จากรูปภาพที่ 2 แนวทางการใช้สื่อบูรณาการคนนั้น ต้องพิจารณาอย่างลึกซึ้งซึ่งว่าในพัฒนาการของคนๆ หนึ่ง จะมีการแยกพัฒนาการออกไปเป็น 4 ด้าน คือ

1. พัฒนาการทางด้านกาย (Physical Development)
2. พัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development)
3. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotional Development)
4. พัฒนาการทางด้านปัญญา (Intellectual Development)

ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาทั้ง 4 ด้านนี้เป็นไปด้วยความสมดุล และเกิดประโยชน์มากที่สุด ด้วยการใช้เครือข่ายของสื่อจากทุกภาคส่วน ทุกประเภท ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ จึงมีความจำเป็น รวมถึงสื่อบุคคลประเภทต่างๆ ที่มีความสามารถมีทักษะในการชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนได้ โดยนำเอาทุกองค์ประกอบในสังคมไทยมาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทำงานเรื่องนี้ด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว หรือทำงานเรื่องนี้ให้เสมือนเป็น “ทฤษฎีระบบ” (System Theory) ที่ให้ความสำคัญกับหัวใจหลักในการทำงานคือ การประสานสัมพันธ์กันอย่างลงตัว ล้อรับซึ่งกันและกันทุกฟันเฟือง คือ

1. สถาบันสื่อทั้งหลาย
2. องค์กรภาคเอกชนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการรณรงค์สร้างความเป็นพลเมือง
3. หน่วยงานภาครัฐ ที่ต้องยกให้เป็นประธาน เป็นเจ้าภาพ เป็นโต้โผสำคัญของภารกิจครั้งนี้ โดยประเด็นสำคัญ คือ การนำ “งบประมาณ” ที่เพียงพอและเหมาะสมเข้ามาสนับสนุนภาคส่วนอื่นๆ ให้สามารถขับเคลื่อนภารกิจนี้ไปให้สำเร็จลุล่วงให้จงได้ในท้ายที่สุด

4. องค์กรภาคประชาชนในทุกๆ ระดับ ทั้งคนในชุมชน ในท้องถิ่น คนในพื้นที่ชายขอบ ประเทศ คนในพื้นที่ในเมืองที่ต้องก้าวเข้ามาร่วมมือกันเพื่อฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทยอย่างแท้จริงและอย่างเข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบไทยๆ ที่มีเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์เฉพาะตัวคนไทยจริงๆ คือ คนไทยเรามีความเป็นพลเมืองและเป็นประชาธิปไตยแบบไทยๆ ที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการประนีประนอมสูงมาก แต่เมื่อศึกษาจนเข้าใจดีแล้ว หนทางแห่งความสำเร็จก็ไม่ไกลที่จะไปให้ถึงในที่สุด

สรุปผล

การดำเนินงานใดๆ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองต่อไปเรื่อยๆ ดังเช่นแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) ที่พูดถึงการเรียนรู้ว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด คนสามารถเรียนได้จากการได้ยินการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี โดยผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน จึงต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนให้ดี การเรียนรู้ตามทฤษฎีของ Bloom (Bloom's Taxonomy) ที่ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 6 ระดับ คือ

1. ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุด
2. ความเข้าใจ (Comprehend)
3. การประยุกต์ (Application)
4. การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้
5. การสังเคราะห์ (Synthesis) สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากรูปเดิมได้
6. การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิดบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

นอกจากนั้นยังต้องมีการใช้ “สื่อ” (Media) การใช้ “กลยุทธ์ของกระบวนการสื่อสาร” (Process of Communication Strategy) ที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้ง “การปรับเปลี่ยนบทบาทภาครัฐในการให้บริการรูปแบบใหม่” (The New Public Service) เข้ามาช่วย และยังคงอาศัยปัจจัยสำคัญอีกบางประการ ได้แก่ “ทัศนคติที่ดี” (Good Attitude) และคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และ “อุดมการณ์” (Ideology) หรือ “มโนคติวิทยา” คือ ระบบความคิดที่เป็นไปได้ของทีมงานทุกฝ่าย ซึ่งจะต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ด้วยการมีเป้าหมายและความใฝ่ฝันเหมือนกัน คือ การมีจิตอาสาเข้าไปช่วยเหลือสำหรับ “ผู้ที่ยังไม่รู้ ให้ได้รู้” และสำหรับ “ผู้ที่รู้แต่รู้มาผิดๆ ให้ได้รู้อย่างถูกต้อง” เมื่อทุกคนทุกฝ่าย “รู้เหมือนกัน มีข้อมูลเท่ากัน” จะทำให้สามารถลดความระแวงสงสัยและมีความเชื่อใจไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ดังนั้นเมื่อคนในประเทศมีความเป็นพลเมืองมากขึ้น มีความเข้าใจในประชาธิปไตยแบบวัฒนธรรมไทยมากขึ้น ก็จะทำให้สังคมเกิดความปรองดองสงบสุขมากขึ้นมาได้อย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

สำหรับแนวทางกำหนดนโยบายด้านการใช้สื่อบูรณาการเครือข่ายพลเมือง เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย เป็นแผนงานหรือจะกำหนดเป็นนโยบายในการนำไปปฏิบัติจริงก็ได้ เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ มีความชัดเจนและทางเลือกที่มากขึ้นในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ทิศทางที่คาดหวัง อันจะนำไปสู่การกำหนดเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ ที่มีการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ และสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทยให้เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติของแต่ละองค์กรได้มากยิ่งขึ้น

การใช้สื่อด้วยกระบวนการบูรณาการนั้น จะเป็นเครื่องมือช่วยเสริมสร้างความชัดเจนและอาณาเขตของพื้นที่ในการสร้างองค์ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง องค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครอง และระบบระเบียบของการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยอย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยจะมีพื้นที่ที่กว้างไกลสำหรับการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว และสามารถรับทราบข่าวสารข้อมูลไปพร้อมๆ กัน ในแนวทางเดียวกัน เข้าใจถูกต้องตรงกัน สามารถสื่อสารได้ในลักษณะ 2 ทาง คือ ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถพูดคุย ซักถามข้อข้องใจ แสดงความคิดเห็น ลงคะแนนเลือกข้อปฏิบัติร่วมกันได้ในทันที ทำให้

ประหยัด งบประมาณ ประหยัดเวลา และกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อมีความสนุกสนานและน่าสนใจอยู่เสมอ

การใช้กลยุทธ์และวิธีการสื่อสาร เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ในการสร้างความเป็นพลเมือง มีหลากหลายรูปแบบและวิธีการ ได้แก่

1. รูปแบบและวิธีการ “การตั้งคำถาม” เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันระดมความคิดค้นหาคำตอบ
2. รูปแบบและวิธีการ “บทบาทสมมุติ” เพื่อจำลองเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจริงในอนาคต ให้กลุ่มเป้าหมายร่วมกันหาทางแก้ไขหรือพัฒนาหาทางปฏิบัติจากบทบาทสมมุติ
3. รูปแบบและวิธีการ “โครงการนาร่อง” เพื่อการลงมือปฏิบัติในพื้นที่จริง ดำเนินการในลักษณะการเก็บข้อมูลวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณไปพร้อมๆ กัน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤษณี ภูศิริมงคล. Technology & Contemporary Education. (ม.ป.ป.): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 20

ธันวาคม 2554 สืบค้นจาก <http://www.pirun.ku.ac.th>

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย. (2553): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 15

ธันวาคม 2554 สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th>

ดุสิต ขาวเหลือง. การบูรณาการใช้สื่อประสมและสื่อหลายมิติเพื่อการสอนและการเรียนรู้. วารสาร

ศึกษาศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน 2549-ตุลาคม 2549

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. พลเมืองศึกษา (Civic Education): พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตย

ที่ “คน”..(2553): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 11 ธันวาคม 2554 สืบค้นจาก

<http://social.obec.go.th/node/64>

ประสพสุข บุญเดช. งานสัมมนาหัวข้อ “สื่อและประชาธิปไตยในวิกฤต : บทบาทและความรับผิดชอบของ

สื่อ” วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 (2552): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 14 ธันวาคม 2554

สืบค้นจาก www.tja.or.th/index.php?option=com

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. บทที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพ

คนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (2551): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 14

ธันวาคม 2554 สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th>

สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. สื่อและประชาธิปไตยในวิกฤต: บทบาทและความ

รับผิดชอบของสื่อ. (2552): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 14 ธันวาคม 2554 สืบค้นจาก

<http://www.tja.or.th>

- สรนา บุญบรรลุ. (2549). นโยบายอุตสาหกรรมชาตินิยม : กรณีศึกษาของมาเลเซีย. แพลและเรียบเรียง, โครงการ FTAdigest ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
[ออนไลน์] แหล่งข้อมูล: <http://www.ftadigest.com>
- อริน เจียจันทร์พงษ์. แนวคิดของสื่อทางเลือก เนื้อหาและรูปแบบบนความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์
การเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม. (2550): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 17 ธันวาคม 2554 สืบค้น
จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=148005>
- อัคคเดช เอี่ยมละออง. จิตวิทยา. (2554): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 18 ธันวาคม 2554 สืบค้นจาก
<http://nfepirasat.tripod.com/about/psy.html>
- nucham. หน้าที่ของพลเมืองดีตามรัฐธรรมนูญ. (2554): [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 3 ธันวาคม 2554
สืบค้นจาก โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก, <http://nucha.chs.ac.th/1.1.2.htm>
- Pobsook. การสร้างความเข้มแข็งของพลเมือง : มุมมองต่อบทบาทของภาครัฐ. (2553): [ออนไลน์]
เข้าถึงเมื่อ 9 ธันวาคม 2554 สืบค้นจาก <http://www.pdc.go.th>

ภาษาต่างประเทศ

- Denhardt. Robert. B., and Vinzant, Janet. Public Administration Review.
November/December 2000, Vol.60, No.6, Arizona State University. 2000